

# Inhoud

1. 'Talking About My Generation'  
Generatie X 7
  2. 'So Lonely'  
Eenzaamheid 17
  3. 'I'll Be There For You'  
Vriendschap 33
  4. 'Is She Really Going Out With Him?'  
Leiding 52
  5. 'Everyone Else Is Doing It So Why Can't We?'  
De Bijbel en seks 69
  6. 'Like A Virgin'  
We maken fouten 84
  7. 'Just Like Starting Over'  
Er is vergeving 97
  8. 'Let's Stick Together'  
Het huwelijk 117
  9. 'From Despair To Where?'  
De beste relatie 137
- Noten 145



# 1. 'Talking About My Generation'

## Generatie X

*"Onze generatie koestert haar pijn, maakt er reclame voor en gebruikt haar als handelswaar." – Tori Amos*

In de afgelopen jaren hebben we afscheid moeten nemen van twee idolen uit onze samenleving. Hoewel, helemaal zeker kunnen we daar niet van zijn, vreemd genoeg. Voor twee musici is het doek gevallen. Zij werden door zowel fans als critici bewonderd. De één was een Amerikaan, de ander een Engelsman. Van beide kunnen we veel leren.

In april 1994 schoot Kurt Cobain zichzelf dood. Kurt was de zanger van de groep Nirvana uit Seattle. Tegen zijn zin was hij woordvoerder van een grote groep mensen. Mensen die hun eigen gevoelens herkenden in de vervreemding die zijn muziek tot uitdrukking bracht. Nirvana zong over de zoektocht naar de zin van het leven. Toen de bandleden uiteindelijk concludeerden dat hun zoeken vergeefs was, reageerden ze met een schouderophalend en ironisch 'Nevermind'. Het album dat uitkwam onder deze titel, bezorgde de bandleden wereldfaam.

De songteksten van Nirvana beschrijven nauwkeurig wat er leeft bij een heel gevarieerde groep mensen. De visie van de band spreekt zeker niet alleen mensen aan die we 'slackers' of 'grungers'\* noemen. Een verslaggever merkte

---

\* Een 'slacker' is iemand die de kantjes er afloopt; een 'grunger' is iemand die een rommeltje van zijn leven maakt.

op dat ook yuppen na hun werk op weg naar huis naar de muziek van Nirvana luisteren.<sup>1</sup> Het gevoel dat het leven geen enkele zin of betekenis heeft is heel sterk. Het leeft bij mensen van uiteenlopende sociale achtergronden en standen. Sommige van hen kunnen deze gevoelens verdringen door rijkdom of een succesvolle carrière, maar voor Kurt werkte dit niet. In de brief die hij voor zijn zelfmoord schreef, vertelde hij dat hij er geen kick van kreeg om het toneel op te stappen, zoals dat bij Freddie Mercury van Queen het geval was. In tegendeel, hij had soms het gevoel dat hij gewoon zijn pasje door de gleuf haalde en inklokte voor zijn werk. De bevrediging die hij vroeger in zijn werk vond, was verdwenen en doorgaan leek zinloos.

De dood van Kurt maakte op veel mensen een diepe indruk. Fans van over de hele wereld treurden om hem. De heftigheid van hun reactie verbaasde veel mensen. Om uiting te kunnen geven aan hun gevoelens, schreven veel fans brieven naar muziekbladen. Er kwam geen einde aan. Met kerst, ruim acht maanden na zijn dood, schreven mensen nog steeds dat ze om hem rouwden.

“Ik weet niet precies waarom ik jullie schrijf. Ik zit naar *Unplugged* van Nirvana te luisteren en ik moet huilen – ik ga u niet vertellen hoe mijn leven eruit ziet sinds Kurt, mijn geliefde Kurt, dood is.” De briefschrijver vertelt vervolgens uitgebreid hoe hij twee keer een zelfmoordpoging heeft gedaan en hij besluit: “...Soms wil ik echt dood. (...) In gedachten ben ik ook dood, net als Kurt.”<sup>2</sup>

Verdrietig genoeg was dit geen op zichzelf staande brief. Ook andere fans brachten hun worsteling met zelfmoordneigingen onder woorden. Er kwamen zoveel brieven binnen dat de muziekverslaggevers overwogen een netwerk op

te zetten, om deze mensen te steunen en hen met elkaar in contact te brengen.

In februari 1995 verliet een andere muzikant zijn hotel. Hij stond op het punt een tournee in Amerika te maken. Niemand heeft hem daarna nog gezien. Twee weken later werd zijn auto gevonden bij een benzinestation in de buurt van Bristol, dicht bij een plaats die berucht is wegens de vele zelfmoorden die er gepleegd worden. Niemand weet in dit geval zeker wat er gebeurd is. Zijn lichaam is nooit gevonden. Er kwam geen reactie op de oproepen die zijn familie en zijn band deden. Men schijnt hem op verschillende plaatsen in de wereld te hebben gezien, maar hoe serieus moeten we dat nemen in een tijd waarin ook Elvis regelmatig ergens in een supermarkt wordt gesignaleerd? De afschuwelijke conclusie, die niemand wil trekken, maar die toch het meest voor de hand ligt, is dat Richey Edwards zich van het leven heeft beroofd.

Richey (ook wel bekend als Richey James) was de tekstschrijver van *The Manic Street Preachers*, een band uit Wales. Ook deze band zong over de wanhoop en de verwarring die ze om zich heen zag. Vooral haar album *The Holy Bible* is bijzonder deprimerend. Richey en Kurt hadden er blijkbaar allebei grote moeite mee het hoofd te bieden aan de minder idyllische kanten van het leven als volwassene. Ze zagen liefdeloosheid en uitbuiting om zich heen en schreven daarover. Beiden probeerden eraan te ontsnappen door drugs- en alcoholmisbruik. Richey bracht zichzelf ook verwondingen toe met een mes. Sommige mensen proberen op die manier verlichting te vinden als ze zich erg gespannen voelen. Verder leed hij aan anorexia, wat voor een man tamelijk ongebruikelijk is. Omdat hij zo open was over zijn

problemen, identificeerden sommige fans zich heel sterk met hem – vooral degenen die dezelfde problemen hadden als hij. Uit de muziekbladen bleek dat de fans diep geschokt waren door zijn verdwijning. Door middel van een serie artikelen onder de titel *From Despair to Where?* (één van de singles van de band), probeerde men de fans te helpen bij het verwerken van hun verlies en de gevoelens van onzekerheid waarmee ze worstelden.

Nu hoeven één zelfmoord en één onopgehelderde verdwijning nog niet per definitie te betekenen dat we leven in een cultuur die wordt gedomineerd door wanhoop. Maar dat zoveel mensen zich zo sterk herkenden in het wereldbeeld van de twee zangers, is zorgwekkend, evenals het feit dat velen blijkbaar geen andere uitlaatklep hadden voor hun diepste gevoelens dan de muziekbladen. De dood van Kurt Cobain is kennelijk een afspiegeling van de gevoelens die veel mensen hebben. Voordat Kurt zelfmoord pleegde, meldden de Samaritans\* dat in de tien jaar tussen 1982 en 1992 het aantal zelfmoordgevallen onder mannen tussen de vijftien en vierentwintig jaar was toegenomen met 71%. Dat is schokkend. Feiten als deze leidden ertoe dat de filosofie van de jaren negentig wel ‘nihilisme’ wordt genoemd. Nihilisme is de overtuiging dat er niets is om te geloven, en dat niets belangrijk is. Zoals Kurt al zei, het valt niet mee om in deze overtuiging enige betekenis te ontdekken, maar vooruit. Aan het einde van dit boek komen we nog terug op Kurt Cobain. Laten we eerst verder gaan.

Op het eerste gezicht lijkt er geen enkel verband te bestaan tussen bovenstaande tragedies en een boek over

---

\* Samaritans is een telefonische hulpdienst in Engeland.

vriendschap en relaties rond de eeuwwisseling. Toch hebben ze met elkaar te maken.

Uit de brief die geschreven was als reactie op Kurts zelfmoord, kun je duidelijk opmaken hoe eenzaam de briefschrijver zich voelt, en hoezeer hij behoefte heeft aan vriendschap. Schrijven naar een muziekblad is voor hem en vele anderen blijkbaar de enige mogelijkheid om gevoelens te uiten. Niet alleen de muzikliefhebbers onder ons voelen zich soms eenzaam en hebben moeite met het opbouwen van zinvolle relaties. Het gaat hier om een kenmerk van een hele generatie. Ironisch genoeg storten we ons juist door dit gebrek aan goede vriendschappen hals over kop in relaties. We voelen ons eenzaam en doen daarom des te meer ons best om iemand te vinden.

Het aangaan van een relatie is één van de manieren waarop we proberen een doel in ons leven te vinden. In het grote plan voor deze wereld (er van uitgaande dat een dergelijk plan bestaat, natuurlijk) betekenen we als individu misschien niet zo veel. Maar we zijn belangrijk voor degene die we liefhebben. Er zit echter een addertje onder het gras: omdat we ons zo op onszelf voelen staan, vinden we het niet gemakkelijk om ons aan anderen te binden. Het gevolg is, dat we te haastig aan vriendschappen beginnen, te snel nauwe banden aangaan en ons dan weer uit de relatie terugtrekken om onze wonden te likken. Als het een seksuele relatie is geweest, zijn de gevolgen vaak ernstig. Bovendien worden, door verdrietige ervaringen in het verleden, relaties die we later krijgen nóg moeilijker.

De Canadese schrijver Douglas Coupland heeft in zijn boeken op indringende wijze geschreven over thema's als zinloosheid, vervreemding en verwarring. Zijn roman

Generation X brengt een generatie in beeld, die door cultuurfilosofen wel 'X' wordt genoemd. Het is alsof ze daarmee willen aangeven dat deze generatie niets vertegenwoordigt. Over de jaartallen is men het niet helemaal eens, maar Generatie X bestaat zo ongeveer uit de mensen die geboren zijn tussen 1961 of 1971 en 1981. Ik geloof dat die leeftijds-grens niet zo heel belangrijk is, want de symptomen herkennen we allemaal.

De schrijfster Janet Bernardi, die zelf deel uitmaakt van deze generatie, beschrijft X-ers als mensen "die onevenwichtig zijn, problemen hebben met hun zelfbeeld, gevoelens van leegte hebben, depressief zijn, zelfmoordgedachten hebben, bang zijn voor de toekomst en geen hoop hebben."<sup>3</sup> Dit is niet zo'n fraaie lijst. Zij is ook niet volledig. Het gaat ook om een generatie die op zoek is naar zin en betekenisvolle relaties, maar die geen van beide kan vinden. Deze problemen zijn niet specifiek voor X-ers (dat kan iedereen die de menopauze achter de rug heeft je vertellen). Maar de generatie X-ers schijnen er wel meer last van te hebben dan de vorige generatie. Hoewel sommige mensen hen 'X-ers' noemen, en anderen deze jongeren liever aanduiden als 'slackers' of 'grungers', gaat het om min of meer dezelfde groep. Ikzelf hoor daar ook zo'n beetje bij, omdat ik halverwege de jaren zestig ben geboren. De eerder genoemde gevoelens zijn me bekend. Maar mensen die in de jaren zeventig geboren zijn, kennen ze meestal nog beter.

Velen van ons voelen zich vooral verraden omdat ze onze toekomst hebben gestolen. Coupland beschrijft een generatie die waarschijnlijk minder welvaart zal kennen dan haar ouders. De mythe van groeiende materiële welvaart is in de jaren '80 als een zeepbel uit elkaar gespat. Mensen die af-



studeerden, vaak met goede cijfers, deden er soms maanden over om werk te vinden en kregen dan misschien alleen een McJob – “een baan in de dienstensector, die slecht betaalt, weinig aanzien geeft, en weinig voordelen of vooruitzichten biedt. Een dergelijke baan wordt door mensen die nooit werk hebben gehad vaak gezien als een bevredigende carrièrekeuze.”<sup>4</sup> Een grapje dat de ronde deed op universiteiten, geeft wel aan hoe vaak dit voorkwam:

*Vraag:* “Wat zeg je tegen iemand die is afgestudeerd aan ..... (vul hier de universiteit van je keuze in) en een baan heeft?”

*Antwoord:* “Big Mac en frietjes, graag.”

Maar eigenlijk is het helemaal niet om te lachen. Een groot aantal afgestudeerden zat in deze positie en anderen waren nog slechter af. Een universitaire opleiding verschafte niet langer toegang tot de loopbaan van je keuze, en gaf in feite niet eens de garantie dat je werk zou vinden.

Als het nodig was om weer thuis bij (één van) je ouders te gaan wonen, maakte dat het leven nog moeilijker (voorgesteld dat er nog een gezin was, waarnaar je terug kon gaan. Sommige ouders scheiden als hun kinderen de deur uitgaan om te studeren). Als je al een aantal jaren je eigen gang bent gegaan, kan het heel benauwend zijn om weer thuis te wonen. Daarvoor heb je niet gestudeerd! En waarschijnlijk zijn je ouders er ook niet al te enthousiast over: die hadden zich verheugd op een beetje rust. Hoe dan ook, het is niet verwonderlijk dat veel mensen tussen de twintig en de dertig zich bedrogen voelden. Ze waren klaar om hun eigen leven te beginnen en konden geen kant op.

Onze generatie is dus boos op de wereld waarin ze leeft. We voelen ons in de steek gelaten. Geen wonder dat we ons afzetten tegen iedereen die probeert ons uit te leggen hoe het allemaal in elkaar zit, of die probeert om ons een filosofie of raamwerk voor ons leven aan te reiken, of hoe je het ook maar noemen wilt. De grote instanties (de politieke partijen, het koningshuis, de kerk, de multi-nationals en zelfs de liefdadigheidsinstellingen) vertrouwen we niet meer. En iedereen die met simpele antwoorden komt, wantrouwen we ook. We hebben duizenden reclame-boodschappen gezien die ons, al is het heel subtiel, vertellen dat we ons plotseling veel gelukkiger zullen voelen als we spijkerbroeken van een ander merk gaan dragen of een nieuwe frisdrank gaan drinken. We weten dat dit niet werkt. We zijn cynisch – en vaak terecht.

Dit heeft voor ons ernstige gevolgen op het gebied van vriendschappen en relaties, en ook op het gebied van seksualiteit en huwelijk.

Het verdrietige is, dat dit cynisme is doorgesijpeld naar alle facetten van ons leven. Het heeft onze vaste relaties (die we graag zouden willen hebben) aangetast. Of we daar nu blij mee zijn of niet, we leven in een cultuur waarin mensen het gevoel hebben dat ze alleen staan. Het is een cultuur die niet bevorderlijk is voor het ontstaan van de vriendschappen en relaties waar we juist zo naar verlangen. Dit raakt ons allemaal. Mij raakt het in ieder geval.

We verlangen naar intimiteit, naar hechte, bevredigende vriendschappen, zoals we die in bepaalde televisieprogramma's zien. We willen uit ons vacuüm breken, onze eenzaamheid verdrijven, liefde geven en ontvangen. Maar we zijn te achterdochtig geworden om hechte relaties aan te gaan. We

zijn al eerder gekwetst, en we hebben er geen behoefte aan in dezelfde fout te vervallen terwijl we nog bezig zijn onze wonden te likken.

Dit alles heeft verstrekkende gevolgen voor onze manier van leven en liefhebben, en voor de manier waarop we met mensen omgaan. Het bepaalt de manier waarop we omgaan met onze seksualiteit in een wereld die ons bepaald niet aanmoedigt om op dat gebied de juiste keuzes te maken.

Het probleem is dat we, gedreven door ons verlangen naar intimiteit, vaak in de verleiding komen met elkaar naar bed te gaan. We hopen op die manier een maatje te vinden. Uiteraard komen we dan tot de ontdekking dat seks geen wondermiddel is waardoor we intimiteit vinden, maar dat, omgekeerd, voor seks juist intimiteit nodig is. En zo raken we opnieuw gekwetst. Hoewel we in een wereld leven waarin we ons steeds verder van andere mensen verwijderd voelen, drijft het zoeken naar intimiteit de X-ers voort. Daarbij stuiten we op belangrijke vragen: hoe werk je aan een goede relatie? Hoe ga je op zo'n manier met je seksualiteit om dat je er vreugde aan beleeft? Hoe ga je om met verdriet dat veroorzaakt is door fouten in het verleden? Deze vragen zullen we later in dit boek behandelen.

Het is overigens best mogelijk, dat je deze inleiding op Generatie X leest en vindt dat het allemaal niets over jouw leven zegt. Je bent precies halverwege de aangegeven tijdsperiode geboren en toch herken je jezelf helemaal niet in deze beschrijving. Daar kunnen verschillende redenen voor zijn. Eén daarvan is, dat je je gewoon beter hebt aangepast dan de meesten van ons. Als dat zo is, moet je er niet mee zitten dat je er niet mee zit! Het is prima om je 'normaal' te

voelen. Sterker nog, het is wenselijk. Maar je kunt je nu in ieder geval voorstellen hoe veel andere mensen zich van tijd tot tijd voelen. Gefeliciteerd! Waarschijnlijk ben jij beter in staat om aan evenwichtige vriendschappen en relaties te werken dan de meeste mensen van je generatie, want die hebben daar moeite mee.

Er zijn maar weinig mensen van onze leeftijd die het geluk hebben dat ze geen klappen hebben opgelopen in de relaties die ze achter de rug hebben, of die nu seksueel waren of niet. Relaties kunnen immens bevredigend zijn, maar ook uiterst pijnlijk. Soms moet je er ontzettend je best voor doen. Als we dat niet doen, en als we niet werkelijk met elkaar willen communiceren, is luchthartige oppervlakkigheid het alternatief. Dat is betrekkelijk veilig, maar uiteindelijk onbevredigend. Het geeft ons het gevoel dat we niet echt belangrijk of waardevol zijn. Daar hebben we het al eerder over gehad.

Het gevoel alleen te staan, is niet goed voor een mens: het is de bedoeling dat we vrienden hebben. We kijken straks naar het hele vraagstuk van vriendschap in onze samenleving. Maar laten we eerst eens naar het tegenovergestelde kijken: eenzaamheid.

## 2. 'So Lonely'

### Eenzaamheid

“Je kunt alles bezitten en toch de eenzaamste mens ter wereld zijn. Dit is de bitterste vorm van eenzaamheid. Door mijn succes ligt de wereld aan mijn voeten. Ik ben multimiljonair. Maar mijn succes staat datgene in de weg, wat we allemaal het meeste nodig hebben: een liefdevolle, vaste relatie.” – Freddie Mercury

Iedereen kent wel van die perioden, waarin je het gevoel hebt dat je met niemand echt contact hebt. Je krijgt het sombere vermoeden dat de telefoon nooit meer zal gaan. En als 'ie toch rinkelt, is het iemand die je dubbele beglazing wil verkopen of een nieuw keukeninterieur. Alsof het leven al niet saai genoeg is. Je kent dat gevoel van angst wel: de postbode blijft echt niet weg omdat hij een hernia heeft gekregen van al die brieven en pakjes voor jou! Je bent zo eenzaam, dat je zelfs van de computer van *Reader's Digest* geen brieven meer krijgt met het aanbod een paar miljoen te winnen. Dit eenzame gevoel is verlamrend.

Als je thuiskomt uit je werk, breng je de avond in je eenzame doornut voor de buis. Je kijkt naar films waarin de acteurs een interessant leven hebben. Je kijkt naar een soap over een straat waarin de mensen elkaar kennen, met elkaar praten en weten wat er in het leven van de ander speelt. Ze schijnen over het algemeen zelfs goed met elkaar te kunnen opschieten. Het lijkt net echt.

Het eerste jaar van ons huwelijk woonden Linda en ik in

Swindon. We hadden een rijtjeshuis in Redcliffe Street. Tot op heden heb ik geen flauw idee wie mijn burens waren. Ik heb alleen de burens van de ene kant twee keer gezien. Eén van die twee keer was, toen ik op het stoepje voor de deur zat te wachten tot mijn vrouw uit haar werk zou komen, omdat ik mijn sleutel vergeten had – voor de zoveelste keer! We voerden een ‘gesprek’:

“Je hebt je sleutel zeker binnen laten liggen?”

“Ja, ik zit te wachten tot mijn vrouw uit haar werk komt.”

“Nou ja, niks aan te doen.”

Als jij ook in zo’n buurt woont, kun je de gesprekken in soapseries vast waarderen. Als je die vergelijkt met de diepzinnige gedachtewisseling die ik met mijn buurman had, lijken (of liever gezegd, zijn) de gesprekken in dat soort televisieprogramma’s heel wat interessanter.

Toen we op een dag terugkwamen van een weekendje weg, zagen we dat de burens verhuisd waren. Ze hadden het huis leeg achtergelaten, en er stond een bord in de tuin met ‘verkocht’ erop. We wisten niet eens dat het huis te koop had gestaan. (Misschien had het wel helemaal niet te koop gestaan en waren de burens gekidnapt door marsmannetjes die borden plaatsten waarop ‘verkocht’ stond. Misschien hadden ze ons ook wel gekidnapt, als we niet weg geweest waren.) Als soap maakte Redcliffe Street weinig kans.

Komt dit verhaal je min of meer bekend voor? In veel wijken kennen de mensen elkaars naam niet eens. Ze zeggen zelden meer tegen elkaar dan “Hoe gaat het?” of “Alles goed?” (Het gaat trouwens vaak niet goed met ons, maar we willen geen eerlijk antwoord op die vragen geven, dus

zeggen we maar “Goed” of “Ja, hoor!” We zouden ons geen houding weten te geven als mensen ons echt gingen vertellen hoe ze zich voelden!) En hoewel mensen misschien nog willen weten waar jij je mee bezig houdt, ze willen beslist niet dat jij weet waar zij mee bezig zijn. Alles bij elkaar is dit het tegenovergestelde van wat de soaps ons voorspiegelen. Misschien houd je niet van *Coronation Street*, maar *Redcliffe Street* zou een nachtmerrieachtige soap opgeleverd hebben: allemaal mensen die heen en weer lopen en hun uiterste best doen om oogcontact te vermijden. Dit gebrek aan gemeenschapszin is niet ongewoon. Het is beslist geen verschijnsel dat uniek is voor Swindon.

Uit onderzoek naar het verschijnsel eenzaamheid is gebleken wat men al vermoedde: mensen leiden een eenzaam bestaan. Recente studies<sup>1</sup> hebben aangetoond dat vijftienvintig procent van de Amerikaanse volwassenen chronisch eenzaam is, terwijl in Frankrijk tweemaal zoveel mensen (de halve bevolking dus) last heeft van gevoelens van eenzaamheid. In Engeland zou dat veertien procent zijn. Misschien blijkt daaruit wel hoe graag we de indruk wekken dat we onszelf wel kunnen redden. Ik heb een sterk vermoeden dat veel mensen die zich zo flink voordoen, niet willen toegeven dat ze zich eenzaam voelen.

Het vreemde is, dat we helemaal niet gemaakt zijn om zo te leven. We zijn geschapen als relationele wezens: het is de bedoeling dat we met elkaar leven en vrienden en relaties hebben. In de Bijbel is veel over dit onderwerp te vinden. Bijvoorbeeld al direct in het begin, in Genesis 1. Daar staat beschreven hoe God de aarde schiep.

We lezen dat het na vijf dagen allemaal nog steeds uitstekend gaat. Op de derde dag had God het water geschei-